

jandi Firenzesse ja panna pealkirjaks «Adelia degli Adimari» (Adelia Adimari kohta), lisaks muud muudatused, aga Verdi keeldus, mispeale teater ähvardas kohtu teel 50 000 tukati suuruse rahatrahviga. Verdi koos oma advokaadiga esitasid vastulause. Asi lahenes siiski rahuldavalt. Verdi võis lavastada «Kättemaksu dominos» mujal, vastutasuks aga tuua Napolis lavale «Simon Boccanegra», mida San Carlos ei olnud enne mängitud.

Verdi pakkus «Kättemaksu dominos» Rooma teatrile «Apollo», kes oli nõus ooperit lavastama kooskõlas paavstliku tsensuuriga. Tsensuur nõudis tegevuspaigaks mitte-Euroopa maad. Pärast pikka arupidamist otsustasid Verdi ja Somma iseseisvussõjajaeelse Bostoni kasuks. Kuna kuningast oli saanud koloniaalvalduste kuberner, tuli libretot veelgi muuta. (Vanemates allikates tuuakse libreto ümbertegijana F. M. Piave). Scribe'i algupärane «Le bal masque» sai nüüd lõplikuks pealkirjaks «Un ballo in maschera». Vaatamata vastumeelsusele, tehti veel mitmeid järeleandmisi, et mitte anda põhjust uueks teatriskandaaliks.

Niisiis sai ajaloolisest Gustav III-st Bostoni kuberner Riccardo Warwick, Scribe'i libreto René Ankarström (ajaloos Johan Jakob Ankarström) muutus Renatoks, vandenõulasteks said Tom ja Samuel, meremees Christian — Silvanoks, nõid Arvedson — Ulricaks, muutmata jäi vaid Amelia nimi.

Scribe'i libretos oli kasutatud ajaloolisi nimesid, mitte karaktereid, et luua järjekordne melodraama, millel puudus tegelik side Gustav III ajaga. Scribe tegi Ankarströmi naisest Ameliast kuninga armukese. Kummalisel kombel lõi ta ka paaž Oscari kuju, kes oleks hoopis tõenäolisemalt võinud olla kuninga lemmikuks. Gustav III vastuoluline isiksus, kes mõrvamise ajaks oli kujunemas tõsiseks — kuigi väga kõikuva loomuga — riigimeheks, muutus Somma tõlkes ja ümberkorralduses veelgi tõekaugemaks. Verdi ise ütles, et see peab väljendama 18. sajandit ühes selle elegantsi, vaimustuse ja nõtkusega.

Esietendus määrati 17. veebruarile 1859. aastal, vaatamata teravale poliitilisele situatsioonile. Verdi ja Giuseppina Strepponi (Verdi tulevane abikaasa, sama aasta augustis nad ka abiellusid) saabusid Rooma jaanuaris ja leidsid trupi etendusvalmina. Esietendus tõi triumi. Esimest korda sel õhtul karjuti «Viva Verdi!», mis levis kulutulena üle Itaalia, mida maaliti seintele, lippudele, karjuti Põhja-Itaalias austerlaste ärritamiseks. Sest V-E-R-D-I tähendas: Vittorio Emmanuele, Re d'Italia (Vittorio Emmanuele, Itaalia kuningas).

Tundub, et «Maskiballis» ei ole midagi, mis võinuks valla päästa niisuguse karje sügavalt Itaalia psühe'st. Ainult Verdi geenius emotsionaalne jõud ja resonants. Kuid ooperi edu ei tin-

ginud ainult patriootilise tunde tõus, vaid eelkõige kunstiline tase. Publik elas kaasa kogu etenduse vältel, Rooma kriitikud kirjutasid sellest kui uuest sammust Verdi arengus, kiites orkestratsiooni pehmust ja sädelust, meloodilise kauniduse ja dramaatilise tõepärasuse ühtsust.

Somma libreto on sujuv ja muusikaküps, kuigi pisut ilutsev ja vähem vahetu, kui Verdi teiste libretistide, eelkõige Piave ja Cammarano tööd. Verdi muusika on väga teemakohane ja konkreetiseeritud: Oscari lõbus nobedus, Riccardo (Gustavi) naerusegune iroonia, vandenõulaste mõnitavad pilked jne.

Vaatamata raskustele ja kompromissidele, oli sündinud üks Verdi kaunimatest ooperitest. See kuulub helilooja loome keskikka, mille karakterid on inimlikult rikkad ja mille soojus ja jõud helikeeles põimuvad varasema, «Traviatast» tuntud kerguse ja elegantsiga. Instrumentatsioon annab tunnistust Verdi edasiminekest orkestratsiooni mitmekesistamisel ja paindlikustamisel.

Esteetilises mõttes on see sama rõomustav nagu «Traviata», «Othello» või «Falstaff».

Rootsi kuningas GUSTAV III (sündis 1746. a.) oli juba noorena väga andekas, tegutsemishimuline ja selge pilguga, haruldase mäluga. Sai väga hea hariduse. Kuningaks sai 26-aastasena, peale oma isa, kuningas Adolf Frederiki surma. Kasutades Kübaratepartei ja Mütsidepartei vahelisi vastuolusid, viis läbi 1772. aastal riigivõimu tugevdava riigipöörde. Tema eeskujuks oli Prantsusmaa revolutsioon. Püüdis valitseda valgustatud absolutismi vaimus, oli mõjustatud füsiokratismi ideedest. Reformidega suurendas kuninga privileege, mistõttu kaotas kiiresti kõrgaadli poolehoidu. Rahva hulgas oli populaarne, tema valitsemisaega nimetati «kuldseks ajaks». Oma liigse luksuse ja võimutaotlustega tekitas enesele palju vaenlasi, teda nimetati «haritud despoodiks». Gustav külastas tihti kuulsaima ennustaja proua Britta Arvedsoni salongi, kes oli tuntud mitte ainult kui ennustaja, vaid ka kui intrigant.

Gustav III oli väga kultuuri- ja kunstilembeline. Tema ajal moodustati esimesed muusikaühingud, asutati esimesed rahvuslikud teatrid. 1782. aastal sai valmis Kuninglik Ooperiteater, arhitektiks Carl Fredrik Adelcrantz. Hoone lammutati 1891. aastal ja samale kohale ehitati praegune Rootsi Kuninglik Ooper.

Kuninglikus Ooperis toimus 16. märtsil 1792. aastal saatuslik maskiball, kus Gustav III tulistati. Ta elas veel 13 päeva ja suri 29. märtsil.

Kuninga mõrvar Johan Jakob ANKARSTRÖM, sünd. 1763, sai aadlihariduse. Oli tuntud kui käre ja jonnakas protsessija, kritiseeris ägedalt kuningat ja sattus kiiresti tema vastaste hulka. Tema viha Gustavi vastu kasvas ja kõigis viltumine kutes süüdistas ta kuningat. Anti Tema Majesteedi solvamise eest kohtu alla. Protsess oli veel pooleli, kui Ankarström astus ühendusse krahvide Horni ja Ribbinguga. Täpsemat põhjust Ankarströmil Gustav III vihata ei ole ajaloost teada, kindel on aga, et kuningal ei saanud olla armuvahekorda kapten Ankarströmi naisega. Maskiballil Ankarström tulistas kuningat lähedalt selga. Tema relvadeks olid roostetanud naeltega laetud kaks püstolit ja suur pussnuga juhuks, kui püstolid ei tööta. Kui tulistamisel haav ei ole surmav, sureks kuningas gangreeni. (Gustav III suri tegelikult veremürgituse tagajärjel.) Krahv Ankarström arreteeriti järgmisel päeval ja hukati 2 päeva enne Gustav III surma.

Krahv Adolf Ludvig RIBBING (1765—1843) vihkas kuningat puhtisiklikel põhjustel, kuna Gustav III takistas teda abiellumast. Pärast atentaati kuningale saadeti maalt välja ja ta elas Prantsusmaal de Leuve nime all 78-aastaseks.

Krahv Claes Fredrik HORN (1763—1823) tahtis kuningale kätte maksta oma isa arreteerimise eest 1778. a. Riigipäeval. Mõlemad vandenõulased motiveerisid mõrva sellega, et nad on valgustustajate vabadusideede pooldajad ja põlgavad despotismi. Pärast atentaati saadeti samuti maalt välja ja ta elas Taanis Friedriks-soni nime all.

GIUSEPPE VERDI (1813—1901) OOPERID

- OBERTO, CONTE DI SAN BONIFACIO, esiettekannne — 1839 Milano
(Oberto, krahv Bonifacio)
Libreto — Antonio Piazza ja ? Temistocle Solera
- UN GIORNO DI REGNO — Il finto Stanislao 1840 Milano
(Kuningas üheks päevaks — Vale-Stanislav)
Libreto — Felice Romani (prantsuse farsi «Vale-Stanislav» järgi)
- NABUCCO (Nabucodonosor) 1842 Milano
Libreto — T. Solera (Auguste Anicet Bourgenois' ja Francis Corne'i samanimelise näidendi järgi)
- I LOMBARDI ALLA PRIMA CROCIATA 1843 Milano
(Lombardlased esimesel ristikäigul)
Libreto — T. Solera (Tommaso Grossi samanimelise poeemi järgi)
- ERNANI 1844 Venezia
Libreto — Francesco Maria Piave
(Victor Hugo näidendi «Hernani» järgi)
- I DUE FOSCARI (Mõlemad Foscarid) 1845 Napoli
Libreto — F. M. Piave (Lord Byroni samanimelise tragöödia järgi)
- GIOVANNA D'ARCO (Jeanne d'Arc) 1844 Rooma
Libreto — T. Solera (F. Schilleri samanimelise näidendi järgi)
- ALZIRA 1845 Milano
Libreto — Salvatore Cammarano
(Voltaire'i tragöödia «Alzira ehk ameeriklased» järgi)
- ATTILA 1846 Venezia
Libreto — T. Solera (Zacharias Werner'i tragöödia «Attila, hunnide kuningas» järgi)
- MACBETH 1847 Firenze
Libreto — F. M. Piave (W. Shakespeare'i tragöödia järgi)
- I MASNADIERI (Röövlid) 1847 London
Libreto — Andrea Maffei (F. Schilleri samanimelise näidendi järgi)
- IL CORSARO (Korsaar) 1848 Triest
Libreto — F. M. Piave (Lord Byroni järgi)
- LA BATTAGLIA DI LEGNANO (Võitlus Legnano all) 1849 Rooma
Libreto — S. Cammarano
- LUISA MILLER 1849 Napoli
Libreto — S. Cammarano (F. Schilleri «Salakavalus ja armastus» järgi)
- STIFFELIO 1850 Triest
Libreto — F. A. Piave (Émile Souvestre'i ja Eugène Bourgeois' näidendi «Karjane» järgi)
- RIGOLETTO 1851 Venezia
Libreto — F. M. Piave (V. Hugo draama «Kuningas lõbutseb» järgi)
- IL TROVATORE (Trubaduur) 1853 Rooma
Libreto — S. Cammarano (Antonio García Gutièrrezi samanimelise draama järgi)

- LA TRAVIATA (Traviata) 1853 Venezia
Libreto — F. M. Piave (A. Dumas' romaani «Kameeliadaam» järgi)
- LES VÉPRES SICILIENNES (Sitsiilia verepulg) 1855 Pariis
Libreto — Eugène Scribe ja Charles Duveyrier
- SIMON BOCCANEGRA 1857 Venezia
Libreto — F. M. Piave (A. G. Gutièrrezi järgi)
- UN BALLO IN MASCHERA (Maskiball) 1859 Rooma
Libreto — Antonio Somma (E. Scribe'i libreto järgi Daniel Auberi ooperile «Gustav III ehk Maskiball»)
- LA FORZA DEL DESTINO (Saatus jõud) 1862 Peterburg
Libreto — F. M. Piave (Angel Perez de Saavedra näidendi «Don Alvar ehk Saatus jõud» järgi)
- DON CARLOS 1867 Pariis
Libreto — Joseph Méry ja Camille du Locle (F. Schilleri samanimelise näidendi järgi)
- AIDA 1871 Kairo
Libreto — A. Ghislanzoni
- OTHELLO 1887 Milano
Libreto — A. Boito (W. Shakespeare'i järgi)
- FALSTAFF 1893 Milano
Libreto — A. Boito (W. Shakespeare'i komöödia «Windsori lõbusad naised» järgi)

Verdi ooperid «Estonias»

- Attila — mängukavas alates 1976. aastast
Luisa Miller — mängukavas alates 1981. aastast
Rigoletto — lavastatud 1944, 1946, 1953 ja 1968
Trubaduur — lavastatud 1927, 1940 ja 1967
Traviata — lavastatud 1916, 1918, 1933, 1941, 1950,
praeguses mängukavas alates 1974. aastast
Don Carlos — lavastatud 1971
Aida — lavastatud 1923, 1932 ja 1964
Othello — lavastatud 1929 ja 1963

«Maskiball»

Esiendus 25. oktoobril 1928. a.

Georg Tuksami tõlkes

Näitejuht — Arnold Viisimaa, muusikajuht — Juhan Aavik,
koormeister — Verner Nerep, dekoratsioonid — Aleksander
Tuurand, kostüümid — Olga Oboljaninova-Krümmer

Osades:

Riccardo, Bostoni kuberner — Karl Ots; Renato, tema sekretär —
Karl Viitol ja Aleksander Arder; Amelia — Helmi Einer, Niina
Romanova ja Ida Loo; Ulrica — Valentine Kask; Oscar — Olga
Krull-Mikk; Silvano — Kaljo Raag; Samuel — Nikolai Suursööt jt.

Esitati 10 korda (kuni 1. juulini 1929. a.)

Esiendus 26. märtsil 1961. a.

Edla Kumari tõlkes

Dirigent — Vallo Järvi, lavastaja — Paul Mägi, lavakujundus ja
kostüümid — Eldor Renter, koormeisterid — Tiiu Targama ja
Ira Trilljärv

Osades:

Rootsi kuningas Gustav III — Viktor Gurjev ja Hendrik Krumm;
krahv René Ankarström — Tiit Kuusik ja Georg Ots; Amelia —
Elsa Maasik, Aino Külvand; Oskar — Veera Nelus ja Jelena So-
lovjova; Krahv Ribbing — Teo Maiste; krahv Horn — Ervin Kär-
vet ja August Sepp; Ulrike — Urve Tauts; Madrus — Ants Aas-
ma; Ülemkohtunik — Edgar Härmson ja Uno Kreen; Amelia
teener — Enno Eesmaa ja Heino Otto

Esitati 65 korda (kuni 1969. aastani)

ДЖУЗЕППЕ ВЕРДИ

БАЛ-МАСКАРАД

Опера в 3-х действиях, 6-и картинах

Либретто — Антонио Сомма

(По либретто Эжена Скриба к опере Даниеля Обера
«Густав III или Бал-маскарад»)

Перевод — Хендрик Крумм и Эдла Кумари

Постановкой отмечается
30-летие сценической деятельности
народного артиста СССР ХЕНДРИКА КРУММА

Премьера 21 декабря 1985 г.

Музыкальный руководитель и дирижер —
народный артист СССР ЭРИ КЛАС

Дирижеры —
заслуженный артист Эстонской ССР
ПЕЭТЕР ЛИЛЬЕ
ЮРИЙ АЛЬПЕРТЕН

Постановщик —
народный артист СССР ХЕНДРИК КРУММ

Художник —
РИЙНА ВАНХАНЕН

Хормейстеры —
АННЕ ДОРБЕК и ЮРИ РЕНТ

Ассистент постановщика —
заслуженный артист Эстонской ССР ТИИТ ТРАЛЛА

Концертмейстеры —
заслуженный деятель искусств Эстонской ССР РЕЭТ ЛАУЛ,
ИВО СИЛЛАМАА, ААРНЕ ТАЛЬВИК, ВИЙВЕ ПАЮРИ

Балетмейстер —
заслуженный деятель искусств Эстонской ССР МАЙТ АГУ

Репетитор —
БЕРТА КРУММ

Концертмейстер оркестра —
заслуженный артист Эстонской ССР МАТИ УФФЕРТ

Ведет спектакль ПЕЭТЕР КАРЕЛЛЬ